

SPRAWOZDANIA

Sprawozdanie z III Ogólnorosyjskiego Kongresu Folklorystów (Moskwa-Worono-wo, 3-7 lutego 2014 r.)

W dniach 3-7 lutego 2014 roku odbył się III Ogólnorosyjski Kongres Folklorystów (III Всероссийский конгресс фольклористов), zorganizowany przez Państwowe Centrum Rosyjskiego Folkloru przy **Ministerstwie Kultury Federacji Rosyjskiej**. Wbrew jednak pierwotnym założeniom całe przedsięwzięcie – zresztą nie po raz pierwszy – miało charakter prawdziwie międzynarodowy. Poza badaczami z Rosji, wywodzącymi się w zasadzie ze wszystkich bardziej lub mniej znaczących ośrodków naukowych, wzięło w nim udział 73 uczestników z 14 krajów Europy i Azji, a także Stanów Zjednoczonych Ameryki i Kanady. Ogółem na Kongres wpłynęło ponad 900 (!) zgłoszeń, z czego ostatecznie zakwalifikowano 474 osoby, w tym troje badaczy z Polski (dwoje z nich niestety, nie dojechało) oraz piszącą te słowa (Katedra Filologii Słowiańskiej Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu). Z racji swoich zainteresowań bajkoznawczych brałam udział w pracach sekcji nr 12 (Проблемы и перспективы изучения сказочной традиции), w ramach której wygłosiłam referat pt. *Фольклорные сказки о верной жене и их соотношение с древнерусскими редакциями „Повести о купце” Беняша Будного*.

Mimo tak ogromnej liczby uczestników – referentów (folklorystów, etnomuzykologów, etnografów, antropologów, badaczy sztuki ludowej) oraz animatorów kultury ludowej – Kongres był przedsięwzięciem pod względem organizacyjnym dobrze przygotowany, opracowano bardzo przejrzystą, liczącą 80 stron, wersję programu Kongresu (<http://folkcentr.ru/page/4/>), a także opublikowano przedkongresowy zbiór artykułów *Навстречу Третьему Всероссийскому конгрессу фольклористов* (sost., Н. Котельникова, Москва 2013). Zamieszczone w nim teksty odzwierciedlają aktualne kierunki badań w folklorystyce, przy tym nie tylko rosyjskiej, ale i wschodniosłowiańskiej. Z pewnością jednym z ciekawszych jest artykuł W. Gołowina i O. Nikołajewa, będący nowatorską propozycją ujęcia i systematyki relacji łączących folklor i literaturę, określaną przez samych autorów mianem teorii węzełkowej (ros. «Узелковое письмо» фольклоризма: прагматика литературно-фольклорного взаимодействия в русских литературных текстах Нового времени).

Uroczystego otwarcia Kongresu dokonano w Centralnym Domu Uczonych w Moskwie, a jego podniosły nastrój zrównoważyła część artystyczna, w której wzięły udział moskiewskie zespoły folklorystyczne. W programie Kongresu przewidziano wiele wystąpień poświęconych tej właśnie dziedzinie twórczości ludowej. Jak podkreślali sami organizatorzy Kongresu, przez wiele lat choreografia ludowa, folklor pieśniowy, podobnie zresztą jak rzemiosło, były wyraźnie marginalizowane, pora więc przywrócić im w badaniach należyłą rangę. Co więcej, każdego wieczoru organizowano warsztaty taneczno-wokalne i plastyczne z myślą o nadaniu badaniom także bardziej praktycznego wymiaru.

Jeśli chodzi o problematykę wystąpień, to najwięcej referatów dotyczyło folkloru słownego, zarówno tradycyjnego, jak i współczesnych jego form, co znalazło odzwierciedlenie choćby w nazwach poszczególnych sekcji: język folkloru, tradycje lokalne a etniczne, wzajemne wpływy folkloru i literatury (i szerzej: tradycji ustnej i pisanej), problemy badania prozy bajkowej, niebajkowej, epiki pieśniowej, folklor współczesny, folklorystyka terenowa, archiwa folklorystyczne i archiwizacja folkloru. Oddzielną grupę zagadnień tworzyła ludowa obrzędowość doroczna i rodzinna, wierzenia, normy zachowania i etyka ludowa, czyli to, co można określić mianem szeroko pojętej kultury duchowej. Ponadto kilka referatów dotyczyło historii folklorystyki rosyjskiej, a także kształcenia przyszłych badaczy i animatorów kultury ludowej, roli folkloru w określeniu tożsamości regionalnej i etnicznej. Jeśli zatem wziąć pod uwagę stopień ogólności podejmowanych zagadnień, to dość trudno wskazać tu na jakąś prawidłowość: uczestników Kongresu interesowały zarówno problemy szczegółowe, jak i bardziej ogólne. Natomiast da się zauważyć pewną dysproporcję między badaniem zjawisk tradycyjnych, które zdecydowanie dominują w refleksji naukowej, i współczesnych form folkloru, co jest tym bardziej znamienne, że w czasie trwania Kongresu ważyły się losy funkcjonującego w ramach Centrum działu folkloru współczesnego, który ostatecznie został zlikwidowany. Za jedno z najbardziej aktualnych zadań folklorystyki uznano kultywowanie tradycji kultury ludowej, jej utrwalanie i przekazywanie, nieustanną popularyzację za pośrednictwem m.in. zespołów ludowych, centrów kultury ludowej, poprzez organizowanie warsztatów sztuki ludowej. By się o tym przekonać, wystarczy odwiedzić stronę internetową Państwowego Centrum Folkloru (<http://folkcentr.ru/>), pokazującą jak intensywne działania są prowadzone w tym właśnie kierunku. I choć pracownicy Centrum prowadzą ożywioną działalność naukowo-badawczą, regularnie organizowane są konferencje i seminaria (np. corocznie w ramach obchodów Dnia Piśmiennictwa i Kultury Słowian organizowana jest międzynarodowa konferencja pt. *Słowiańska Kultura Tradycyjna a Współczesność*), w strukturze Centrum mieści się redakcja „Żywej Stariny” – jednego z najważniejszych periodyków folklorystycznych w Rosji, działalność popularyzatorska zdecydowanie przyćmiewa wszelkie inicjatywy o charakterze naukowym. Wyrażone tu zastrzeżenia nie zmieniają faktu, że dla badaczy kultury ludowej organizowany przez Centrum Kongres Folklorystów pozostaje jedną z najważniejszych platform wymiany

myśli naukowej, dając okazję do zaprezentowania swoich osiągnięć naukowcom z różnych ośrodków, nie tylko znanych i uznanych. Podczas zamknięcia Kongresu to właśnie przedstawiciele mniejszych, prowincjonalnych ośrodków naukowych, w imieniu których głos zabrała, znana i ceniona folklorystka, Rufina Matwiejewa, dyskretnie zwrócili uwagę organizatorom na to, że pozostają oni w zdecydowanej mniejszości wobec badaczy z Moskwy i Petersburga.

Kongres Folklorystów, jak każde inne przedsięwzięcie naukowe, miał swoich mistrzów i swoich rzemieślników, miał też czeladników i uczniów, co bynajmniej nie umniejsza jego rangi. Wartością nie do przecenienia jest możliwość całościowego oglądu sytuacji w folklorystyce, dominujących w niej kierunkach badań, stosowanych rozwiązaniach metodologicznych, nie mówiąc już o możliwości nawiązania osobistych kontaktów naukowych, czego nie zastąpi żaden medialny środek komunikacji, także Internet z jego licznymi portalami społecznościowymi, nawet jeśli niektóre z nich mają całkiem profesjonalny charakter.

Iwona Rzepnikowska

Natalia Rezmer-Mrówczyńska: Sprawozdanie z Konferencji Naukowej *Sacrum świata wschodniego i zachodniego w kulturze Słowiańszczyzny* (Bydgoszcz, Filharmonia Pomorska im. Ignacego Jana Paderewskiego, 18-20 września 2014)

W dniach 18-20 września 2014 roku pod patronatem Komitetu Słowianoznawstwa PAN odbyła się w Bydgoszczy konferencja słowianoznawcza *Sacrum świata wschodniego i zachodniego w kulturze Słowiańszczyzny*. W tym ważnym naukowym spotkaniu, organizowanym cyklicznie pod patronatem Filharmonii Pomorskiej, wzięło udział ponad trzydziestu filologów, filozofów, kulturoznawców, historyków i badaczy Słowian wschodnich i południowych. Od 1985 roku ta konferencja towarzyszy Festiwalowi Musica Antiqua Europae Orientalis. Mecenat nad Konferencją sprawuje dyrektor Filharmonii Pomorskiej i zarazem dyrektor Festiwalu – Eleonora Harendarska. Inicjatorem i organizatorem spotkania naukowego jest od wielu lat prof. Adam Bezwiński. Konferencja Słowianoznawcza stanowi istotne nawiązanie do idei profesora Ryszarda Łuźnego oraz długoletniego dyrektora Filharmonii Pomorskiej – Andrzeja Szwalbego. Rezultatem konferencji jest obszerny tom artykułów naukowych, wydany w serii Musica Antiqua Europae Orientalis. Acta Slavica¹.

---

¹ *Sacrum świata wschodniego i zachodniego w kulturze Słowiańszczyzny*, XVII Musica Antiqua Europae Orientalis. Acta Slavica, Filharmonia Pomorska im. I. J. Paderewskiego, Bydgoszcz 2014, ss. 473

Tegoroczna Konferencja Słowianoznawcza *Sacrum świata wschodniego i zachodniego w kulturze Słowiańszczyzny* odbywała się w salonie artystycznym Filharmonii Pomorskiej. Szeroko zakrojony dyskurs naukowy dotyczył sfery *sacrum* obecnej w kulturze, literaturze i sztukach wizualnych Słowiańszczyzny zaprezentowany został przez uczonych i badaczy z Uniwersytetu Jagiellońskiego, Uniwersytetu Warszawskiego, Uniwersytetu Gdańskiego, Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, Uniwersytetu Śląskiego, Uniwersytetu Opolskiego, Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej oraz Polskiej Akademii Nauk.

Pierwsza część obrad, której przewodniczyła profesor Milica Jakóbiec-Semkowska (Wrocław), dotyczyła szeroko pojętej sfery *sacrum* obecnej w przestrzeni malarskiej epok minionych i czasów współczesnych. Do pierwszej części obrad poświęconej tematyce przedstawień ikonicznych wprowadził uczestników konferencji prof. Włodzimierz Szturc (Kraków). W referacie pt. *Hermeneia a interpretacja ikony* uczony wskazał na problematykę interpretacji ikony przez zachodnich historyków sztuki i teologów. Profesor zainicjował dyskurs dotyczący możliwości bezpośredniego odczytywania sensu ikonicznych przedstawień przez myśl Zachodu. Kolejny referat pt. *Motyw ikony w twórczości literackiej Stanisława Brzozowskiego* wygłosiła prof. Elżbieta Mikiciuk (Gdańsk). Ukazała ona motyw ikony w twórczości Stanisława Brzozowskiego. Przywołała ten topos jako „nieodłączny element” tradycji Kościoła wschodniego. Badaczka zwróciła uwagę na sposoby postrzegania ikony w kontekście kultu, a z drugiej strony obiektu podejścia instrumentalnego. Wstąpienie Karoliny Czernskiej (Kraków), która zaprezentowała referat pt. *O poszukiwaniu sacrum w malarstwie abstrakcyjnym Jerzego Nowosielskiego*, również odnosiło się do tego samego kręgu zagadnień. Wskazała ona na istotną rolę Nowosielskiego w obszarze sztuki sakralnej (ikony, polichromie w cerkwiach i kościołach katolickich, ikonostasy i drogi krzyżowe), podkreślając negujący stosunek samego malarza do wszelkich podziałów na sztukę sakralną i świecką. K. Czernska podkreśliła znaczenie malarstwa abstrakcyjnego w twórczości Nowosielskiego. Omówiła „narodziny” tego nurtu i powroty do abstrakcji w twórczości prezentowanej sylwetki artystycznej.

Współczesne konteksty portretowania prawosławnych przedstawiła w swym referacie prof. Grażyna Bobilewicz (PAN, Warszawa). W wystąpieniu pt. *Portrety duchownych prawosławnych w malarstwie Aleksandra Maksowicza Szyłowa* zakreśliła ważne aspekty współczesnej sztuki rosyjskiej. Wykładowi towarzyszyła prezentacja – galeria portretów ortodoksyjnych kleryków. Badaczka zobrazowała sposoby portretowania duchownych w nawiązaniu do ich rangi w hierarchii kościelnej. Malarstwo to stało się inspiracją dla powstania różnorodnych poziomów interpretacji tego typu przekazu ikonograficznego. Kolejny referat, w języku rosyjskim, wygłosił prof. Aleksander Szajkin (Orzeł): *„Serce” w tekstach staroruskich XI – XII wieków*. Przybliżył on motyw duszy i serca w tekstach rosyjskich z XI

i XII wieku, wskazał na „miejsce” i rolę topiki serca, łączonego nie tylko z duszą, ale także z myśleniem, z doświadczaniem różnych stanów psychicznych i emocjonalnych: płacz, mowa, myślenie i widzenie.

Prof. Lucjan Suchanek (Kraków) w referacie pt. *Religia, ateizm i pseudoreligia. Radziecki eksperyment antropologiczny* zwrócił uwagę na zagadnienie „radzieckiego eksperymentu”, który objął swym zasięgiem szerokie warstwy społeczeństwa i zdaniem uczonego zakończył się „częściowym powodzeniem”. Profesor Suchanek ukazał podłoże, formy, a także znaczenie procesu wdrażania eksperymentu antropologicznego w Rosji po tzw. „rewolucji październikowej” w 1917 r. Prof. Małgorzata Abassy (Kraków) podjęła rozważania nad zagadnieniem źródeł *sacrum*. W tekście pt. *Źródła sacrum w kulturze rosyjskiej* wyraziła wielką potrzebę okrywania sensu życia przez człowieka współczesnego poprzez poszukiwanie *sacrum*. Zaprezentowała problem religijności i powstawania „grup religijnych” oraz kwestię systematyzacji, oceny faktycznego lub domniemanego związku poszczególnych ruchów z religijnością i sferą *sacrum*. Próba systematyzacji wymaga zdaniem badaczki poszukiwania źródeł sfery duchowej. Ostatni referat w sekcji przedpołudniowej obrad wygłosił prof. Ryszard Grzesik (PAN, Poznań). W wykładzie pt. *„Pogański książę silny wielce...” czyli Wielkie Morawy a późniejsze ziemie polskie* podkreślił ogromne znaczenie problematyki wielkomorawskiej w badaniach sławistycznych. W sposób niezwykle barwny i ciekawy prof. Grzesik przybliżył dzieje misji Apostołów Słowian, odwołując się do żywotów Cyryla i Metodego. Badacz poddał dyskusji problem dominacji wyznaniowej i politycznej Wielkich Moraw na terenach Małopolski. Stwierdził, że chrześcijaństwo cyrylometodiańskie zakorzeniło się w Polsce „drogą pośrednią przez pośrednictwo Czech”.

W sesję popołudniową jako pierwsza swój referat wygłosiła prof. Milica Jakóbiec-Semkowowa (Wrocław). W wykładzie pt. *Od misji do fascynacji. Relacje polskich jezuitów z bałkańskiego tygla kultur i konfesji* uczona rozważała kwestię kulturowej specyfiki słowiańskich Bałkanów, zaakcentowała sytuację współistnienia różnych form doświadczania *sacrum* na tych terenach w XIX wieku przy jednoczesnym braku „demonów nienawiści”. Prof. Jakóbiec-Semkowowa nakreśliła sytuację historyczną i podłoża polityczne, które umożliwiły Polakom podróże na Bałkany w tym okresie. Ukazała sytuację katolików w Bośni, Serbii, Czarnogórze, a także omówiła punkty stykania się wyznań i obrzędowości. W kolejnym wystąpieniu Konferencji Sławianoznawczej prof. Józef Kufel (Kraków) przywołał dwie koncepcje antropologiczne – Maksyma Greka oraz Giovaniego Pica della Mirandola. W wykładzie pt. *Maksym Grek – dwie koncepcje antropologiczne i słowiańska idea* prof. Kufel dokonał ich zestawienia i porównania.

Na wyspę „życia duchowego” wprowadziła słuchaczy swym referatem prof. Beata Trojanowska (Bydgoszcz). W wystąpieniu pt. *Walaam – „wyspa życia duchowego” Kościoła wschodniego. Fiodor Tiutczew i Mikołaj Leskow a doświadczenie Walaamu* Badaczka przypomniała miejsce szczególne – „serce prawosławnego

chrześcijaństwa w Rosji”. Prof. Trojanowska określiła rolę tej przestrzeni w twórczości dwóch rosyjskich pisarzy drugiej połowy XIX wieku – Fiodora Tiutczewa i Mikołaja Leskova. Interpretacje Wąfaamu w twórczości omawianych autorów stały się źródłem właściwego tym osobowościom twórczym odczuwania sfery sakralnej. Referat pt. *Sacrum w znakowaniu etniczno-kulturowym na pograniczu chrześcijaństwa wschodniego i zachodniego* wygłosiła prof. Helena Duć-Fajfer (Kraków). W swoim referacie podkreśliła ona kwestię „pogranicza”, a także przenikania się *sacrum* i etniczności. Pojęcie pogranicza ukazała badaczka w kontekście tekstów kulturowych mniejszości wschodniosłowiańskich w Polsce – białoruskiej, ukraińskiej, łemkowskiej. Prof. Duć-Fajfer zaakcentowała kwestię znaczenia religii i świadomości religijnej w przypadku wspólnot mniejszościowych, a także jednostek, które znajdują się w sytuacji zagrożenia. W zamykającym czwartkową część obrad referacie pt. *Dymitra Mierieżkowskiego wizja relacji między chrześcijaństwem i kulturą* prof. Andrzej Dudek (Kraków) przytoczył chrześcijańskie i kulturowe wątki przejawiające się w twórczości literackiej, filozoficznej, publicystycznej Dymitra Mierieżkowskiego. Profesor Dudek omówił wpływ kontekstu religijnego na obraz człowieka i wizję społeczeństwa w pracach Mierieżkowskiego. Wskazał on również na sferę polityki i religii jako klucz do interpretacji światopoglądu badanego autora.

Prezentowanym referatom towarzyszyły szeroko zakrojone dyskusje o różnych sposobach postrzegania, odczuwania i przeżywania *sacrum* w kulturze, tradycji i społecznościach Słowian w wielu epokach i nurtach.

Obrady piątkowe wznowił prof. Lucjan Suchanek. Pierwszy referat przedstawiła dr Anna Kołbuk (Lublin). W wystąpieniu pt. *Wizerunek rosyjskiego prawosławia w Dzienniku podróży do Petersburga biskupa chełmskiego Szumborskiego w 1840 roku* przywołała interesujące źródło relacjonujące wizytę unickiego biskupa Filipa Felicjana Szumborskiego w Petersburgu. Odwołując się do *Dziennika podróży*, rozwinęła kwestię wiary w życiu biskupa Szumborskiego oraz problematykę religijności i rozterek wewnętrznych jednostki ludzkiej uwikłanej w konflikt sfery *sacrum* oraz politycznego *profanum*. Kolejny referat w tej części obrad wygłosił prof. Witold Kołbuk (Lublin) pt. *Wizerunek Rosji i prawosławia w „unickim martyrologium” księdza Józefa Pruszkowskiego*. Prof. Kołbuk nakreślił obraz Rosji, Rosjan i ortodoksyjnego kościoła jako wynik silnego wpływu rosyjskiej polityki konfesyjnej. Wskazał na postać księdza Józefa Pruszkowskiego (ur. 1837). Ukazał również losy kościoła katolickiego w kontekście unii cerkiewno-kościelnej na Podlasiu. Obraz Rosji i Rosjan w tym okresie zilustrował badacz dziełem księdza Pruszkowskiego pt. *Martyrologium unitów*. Kolejny referat przedstawiła prof. Danuta Kowalewska (Toruń). W prezentacji pt. *Filozof i święci. Problemy oświeceniowej hagiografii* badaczka rozwinęła kwestie oświeceniowej hagiografii. Wychoząc od polskiej, potrydenckiej hagiografii Piotra Skargi, który ukazywał żywoty bohaterów „kultu oficjalnego”, prof. Kowalewska zwróciła uwagę na twórczość

Jana Bohomolca, autora rozprawy pt. *Diabeł w swojej postaci*. Ukazała też sferę nadprzyrodzoną w kontekście racjonalistycznych dogmatów europejskiego oświecenia. Kwestie świętości i cudowności zobrazowała, przywołując losy św. Krystyny i św. Mikołaja. Kolejny referat pt. *Cudzoziemcy o domu Bożym w architektonicznej przestrzeni polskiego Oświecenia* wygłosiła dr Aleksandra Norkowska (Bydgoszcz). Zaprezentowała obrazy domów Bożych, które wyłaniają się z dzienników i pamiątek spisywanych przez cudzoziemców odwiedzających polskie ziemie w czasach stanisławowskich. Analizując bardzo interesujący materiał egzemplifikacyjny, przywołała miejsca religijnego obrządku katolików oraz przedstawiciele innych chrześcijańskich wyznań na ziemiach Rzeczypospolitej w tym okresie. Sfera sakralna stała się w analizowanych źródłach bardzo znaczącą częścią przestrzeni urbanistycznej. W referacie pt. *Człowiek i Bóg w pismach Jana Pawła Woronicza* dr Natalia Rezmer-Mrówczyńska (Toruń) wskazała na postać Jana Pawła Woronicza i religijną twórczość tego autora. Motywów religijnych i apokaliptycznych poszukiwała ona w utworach o różnej proveniencji gatunkowej – lirykach, sielankach, kazaniach. W następnym wystąpieniu mgr Dominika Dźwinel (Toruń) przybliżyła sferę *sacrum* obecną w powieści Czesława Miłosza. W referacie pt. *O sacrum w życiu codziennym mieszkańców Doliny Issy* omówiła zjawisko łączenia się elementów tradycji chrześcijańskiej i wierzeń pogańskich w życiu mieszkańców Doliny Ikry na Litwie. Pokazała bliskość obu systemów, istnienie sfery magicznej i wierzeń pogańskich obok tradycji chrześcijańskiej. Dr Grzegorz Czerwiński (Białystok) wygłosił referat pt. *Sufizm i szamanizm we współczesnej poezji polskich tatarów*. Wyszczególnił on różne formy uobecniania się tradycji sufickiej i szamańskiej w twórczości trzech najbardziej znanych w Polsce poetów tatarskich: Selima Chazbijewicza, Musy Czachorowskiego, Anny Kajtochowej. Dr Czerwiński wykazał zróżnicowany poziom literackich dokonań twórców, różne warianty realizacji właściwej poetyki – oryginalności i unikatowości w prezentacji omawianych motywów. Kolejny referat pt. *Powszednie świętości. Fazila Iskandera Ewnagelia po Czegemsku* wygłosił mgr Rafał Szpak (Bydgoszcz). Odtworzył on opowieść o abchaskim mędrцу Dżamchuchu. W sposób niezwykle interesujący przytoczył losy bohatera oraz wielość interpretacji tego tekstu w kontekście etyki indywidualnej oraz „nowej zindywidualizowanej etyki komunistycznej Rosji sowieckiej”. Prof. Hanna Kowalska-Stus (Kraków) swój tekst w języku rosyjskim rozwinęła prezentacją zagadnień i tez referatu w języku polskim. W referacie pt. *Mikołaj Uljanow. Przekłete problemy historii rosyjskiej* przywołała sylwetkę Mikołaja Uljanowa, który wpisuje się w nurt historiografii rosyjskiej. Omówiła jego ważne i interesujące spojrzenie na metodologię, którą Uljanow uznał za „podstawowy motyw studiowania historii”. W swej interesującej wypowiedzi prof. Kowalska-Stus zawarła także szczegóły z życia historyka, którego kariera zaczęła się jeszcze w czasach radzieckich. Odwołała się ona do współczesnej sytuacji politycznej i konfliktu rosyjsko-ukraińskiego, wskazując historyczne podłoża „myślenia” o Rosji.

Po przerwie obrady wznowiła prof. Danuta Kowalewska. Jako pierwsza referat wygłosiła mgr Daria Janowiec (Kraków). Rozwinęła ona ważne zagadnienie dotyczące prawosławnych organizacji społecznych, które stały się istotnym elementem kultury społecznej współczesnej Rosji. W referacie pt. *Prawosławne organizacje społeczne wobec kultury rosyjskiej* mgr Janowiec dokonała analizy programów wybranych organizacji oraz określiła stosunek tych grup do rosyjskiej kultury, omówiła założenia, cele, zadania prawosławnych organizacji społecznych, a także podkreśliła problem rozwoju kultury rosyjskiej i jej związków z tradycją prawosławia. Następny referat przedstawiła prof. Anna Kościółek (Toruń). Przywołała ona sylwetkę rosyjskiego pisarza religijnego i działacza Andrzeja Murawjowa. W wystąpieniu pt. *Andrzej Murawjow – „Pilegrzym urzeczony” na Wschodzie i Zachodzie* prof. Kościółek zaprezentowała biogram oraz sylwetkę twórczą pisarza, podkreślając jego ważne miejsce w rosyjskiej literaturze XIX wieku. Badaczka wnikliwie scharakteryzowała obecne w twórczości omawianego pisarza motywy drogi, wędrówki, pielgrzymki. Omówiła miejsca, które odwiedzał, określając tym samym mapę sakralną miejsc życia pisarza. Ostatni referat piątkowych obrad pt. *Kuźmina-Karawajewa w kręgu mistyki Robindranata Tagorego (opowieść Jrali)* przedstawiła prof. Wanda Laszczak (Opole). Ukazała ona wpływ noblisty i jego twórczości na postawę twórczą Kuźminy-Karawajewej. Prof. Laszczak wskazała na istotną rolę indyjskiego pisarza i filozofa w kontekście europejskiego dekadentyzmu, podkreślając wpływ tego autora na europejskie myślenie o ludzkiej egzystencji i poszukiwaniu sensu życia. Badaczka wykazała znaczenie „proroka ze wschodu” w kulturze rosyjskiej, a w szczególności w twórczości Kuźmiany-Karawajewej.

Sobotnie obrady konferencyjne prowadziła prof. Hanna Kowalska-Stus. Pierwszy referat wygłosiła dr Eulalia Papla. W wypowiedzi pt. *Dotknięcie wieczności. Refleksje nad sakralnością natury w prozie Iwana Bunina* zaakcentowała ona istotne znaczenie problematyki natury w twórczości Iwana Bunina. Przywołała sylwetkę twórczą tego autora, podkreślając istotną rolę natury oraz relacji człowieka i natury w pisarstwie rosyjskiego noblisty. Następny referat pt. *„Jest coś jeszcze...” Sacrum w nowej dramaturgii rosyjskiej* przedstawiła prof. Halina Mazurek (Katowice). Potwierdziła ona wzrastającą rolę sfery sakralnej w dramaturgii rosyjskiej okresu dezintegracji Związku Radzieckiego. Prof. Mazurek zwróciła uwagę na kwestię nowych zjawisk we współczesnym dramacie rosyjskim, między innymi w sztukach: Iwana Wyrupajewa, Nadjeżdy Ptuszki i Aleksieja Szypienki. Kolejny tekst autorstwa prof. Barbary Stawarz (Kraków) pt. *Bóg rosyjskiego mnicha. Przeżycie religijne a przeżycie estetyczne w Księdze godzin Rainera Marii Rilkego* dotyczył koncepcji Boga w wybranym utworze tego autora. Prof. Stawarz omówiła zbiór poetycki Rilkego pt. *Księga godzin*. Cykl ten powstał pod wielkim wpływem kultury Rosji, umiłowania rosyjskiej duchowości i języka, a także został zainspirowany samotnym poszukiwaniem oraz docieraniem do Boga podczas podróży do

Rosji. Tekst pt. „*Bóg był moją pierwszą miłością...*”. *Sacrum w poezji Lwa Gomo-lickiego (tom Oddech, 1932)* zaprezentowała Jolanta Brzykcy (Toruń). Badaczka dokonała niezwykle ciekawej interpretacji utworów Lwa Gomo-lickiego z wybra- nego tomu. Ukazała w ten sposób ważny, duchowy etap w biografii twórczej poety. Okres ten wywarł silny wpływ na późniejszą twórczość Gomo-lickiego ze względu na nasilenie topiki religijnej i problematyki sakralnej. Omówiła sposoby realizacji motywów religijnych w jego twórczości, jak na przykład dialogiczny charakter, Bóg w roli „ja” lirycznego, Chrystus jako podmiot liryczny, wykazując przez to specyfikę religijnych utworów Gomo-lickiego. Kolejny referat pt. *Ku tajemnicy ży- cia wiecznego. Piotr I i Frederik Ruysch w historyczno-fantastycznej powieści S. Arno Frederik Ruysch i jego dzieci* wygłosił Bartłomiej Brządkiewicz (Kraków). Ba- dacz przywołał powieść Siergieja Arno, współczesnego, petersburskiego pisarza, który w omawianym przez dra Brządkiewicza utworze polemizował z bardzo inte- resującym dokumentem z epoki baroku. Arno „zrekonstruował” w swej powieści materiał źródłowy pochodzący ze spotkań Piotr I z holenderskim anatomem Fre- derikiem Ruyschem, ukazujący stosunek władcy do „sacrum ciała i tabu śmierci”. Badacz wielokrotnie podkreślał i udowodnił oryginalność kompozycyjną utworu. Tekst pt. *Kształt świętości. Postać św. Franciszka w kręgu zainteresowań Borysa Zajcewa* wygłosiła dr Danuta Piwowarska (Kraków). Badaczka zwróciła uwagę na zainteresowanie postacią św. Franciszka z Asyżu w literaturze rosyjskiego mo- dernizmu jako wynik poszukiwania różnych typów duchowości przez pisarzy tego okresu. Dr Piwowarska wskazała na zjawiska tego okresu – kryzys wartości ducho- wych, poszukiwanie „nowej świadomości religijnej”, odczuwanie religijnej pustki i poczucie zbliżającej się katastrofy. Wszystkie te fenomeny epoki zadecydowały o ożywieniu zainteresowań ideą franciszkańską. Autorka referatu postawiła sobie za cel wykazanie obecności motywów franciszkańskich w prozie Borysa Zajce- wa, dodając jednak, że bogata spuścizna tego autora nadal wymaga opracowania. Referat pt. *Poszukiwanie świętości w polskiej liryce XVII wieku* wygłosiła prof. Danuta Kúnstler-Langner (Toruń). Nakreśliła ona różne drogi wyrażania świętości w polskiej poezji barokowej: Mikołaja Sępa Szarzyńskiego, Zbigniewa Morsztyna, Stanisława Herakliusza Lubomirskiego. Prof. Kúnstler-Langner przywołała utwo- ry, w których pojawiła się symbolika wiary i figura Chrystusa. W sposób bardzo interesujący ukazała zjawiska literackie „epoki przeciwieństw” w orbicie oddzia- ływań kulturowych, kwestii barokowego poszukiwania świętości, „wyzwolenia duchowego” i odnajdywania prawdy. Badaczka wskazała na najważniejsze utwo- ry liryczne omawianego nurtu w perspektywie europejskiej poezji metafizycznej XVII wieku.

Ostatni referat, zamykający trzydniowe obrady pt. „*Wieczność i Trwanie*”, „*Istnienie i Bycie*” – wokół korespondencji Andrzeja Szwalbego i Tadeusza Brzo- zowskiego wygłosił prof. Adam Bezwiński. W swym wystąpieniu podkreślił interdyscyplinarny charakter twórczego działania Filharmonii Pomorskiej, odwołał się

do humanistycznych idei, które wpisują się w artystyczną działalność miejsca obrad Konferencji Słowianoznawczej. Przypomniął także istotną dla miasta i okolic aktywność długoletniego dyrektora Filharmonii Andrzeja Szwalbego. Prof. Bezwiński zaakcentował obecną w budynku Filharmonii ideę korespondencji muzyki z innymi dziedzinami sztuki. Ukazał działania Andrzeja Szwalnego podejmowane w celu urzeczywistnienia tej ważnej idei łączenia dyscyplin, dzięki której w budynku Filharmonii znajduje się galeria portretów, rzeźb i dzieł sztuki, przywołał sylwetkę twórczą Tadeusza Brzozowskiego i proces powstawania gobelinów znajdujących się w budynku Filharmonii. Przytoczone fakty z dziejów powstawania tych dzieł stały się wyraźnym świadectwem humanistycznych dążeń i dokonań Andrzeja Szwalnego, wielkiego mecenasa sztuki i inicjatora bydgoskich wydarzeń kulturalnych.

Konferencja Słowianoznawcza, 18-20 września 2014 roku, była ważnym wydarzeniem naukowym. Skonsolidowała w budynku Filharmonii Pomorskiej w Bydgoszczy przedstawiciele ważnych ośrodków uniwersyteckich, badaczy wielu dziedzin: kulturoznawców, historyków, slawistów, rusycystów, polonistów. Zaprezentowane referaty, które znajdują się w wydanej już tomie konferencyjnym: *Musica Antiqua XVI. Acta Slavica*, Bydgoszcz 2014, dają harmonijny obraz łączenia dyscyplin oraz kultur. Wyrażają też, co podkreślali uczestnicy obrad – interdyscyplinarnego ducha dyskusji, wszechstronności i różnorodności tematyki sławianoznawczej. Różne sposoby interpretacji sfery sakralnej, a także formy odczuwania, przeżywania i wyrażania *sacrum* to przestrzeń niezwykle zróżnicowana, wymagająca podjęcia interkulturowego dyskursu, ujętego w aspektach historycznych, literackich, filozoficznych i artystycznych. Zaprezentowane referaty obejmowały tematy z zakresu literatury i sztuki, powstałe na „pograniczu” kultur, a także będące rezultatem kulturowej interferencji. W kwestii naukowych rozważań o *sacrum* Słowian istotne okazało się wszechstronne spojrzenie przedstawicieli nauk humanistycznych na ważny, zawsze aktualny dyskurs o człowieku i poszukiwaniu sensu życia w kulturze Słowian na tle nurtów europejskich.

Natalia Rezmer-Mrówczyńska

Sprawozdanie z posiedzenia Komitetu Słowianoznawstwa PAN
(Warszawa, 9 czerwca 2014 r.)

9 czerwca 2014 r. odbyło się w Warszawie posiedzenie Komitetu Słowianoznawstwa PAN z następującym porządkiem obrad:

- Posiedzenie naukowe

Referat dr hab. prof. IS PAN Marioli Jakubowicz:

Z działalności Komisji Etymologicznej przy Międzynarodowym Komitecie Sławistów

Dyskusja.

- Posiedzenie organizacyjne

1. Sprawa zgłoszenia kandydatur do wniosku o nagrody Wydziału I Nauk Humanistycznych i Społecznych PAN w następujących dyscyplinach: historia, literatura i filologia – nagroda im. Aleksandra Brücknera oraz językoznawstwo – nagroda im. Kazimierza Nitscha.

2. Sprawy bieżące, w tym informacja o posiedzeniu Prezydium PAN w dn. 13 maja 2014 r., informacja o dyskusji dotyczącej punktacji czasopism.

3. Wolne wnioski.

- Prof. Mariola Jakubowicz w swoim referacie zapoznała zebranych z zadaniami Komisji, efektami jej prac i planowanymi przedsięwzięciami naukowymi i organizacyjnymi. Powstała 15 lat temu Komisja działała dotychczas pod kierunkiem wybitnych etymologów z ośrodków sławistycznych w Czechach, Serbii i Słowenii. Obecnie organizacja ta liczy ok. 50 członków z 14 krajów, przewodniczącą została w 2013 r. prof. M. Jakubowicz. Uczestnictwo w Komisji umożliwia jej członkom wymianę poglądów i doświadczeń, głównie w zakresie leksykografii, będącej dziedziną zainteresowania twórców słowników etymologicznych. Efektem organizowanych spotkań naukowych są tomy pokonferencyjne, publikowane głównie w Brnie w serii *Slavica Brunensia*. W obecnej kadencji Komisji Etymologicznej planowane jest zorganizowanie konferencji w Krakowie w 2016 r.

Uczestnicy dyskusji wyrazili aprobatę dla działalności Komisji. Nawiązali też do osiągnięć polskiego zespołu sławistów w pracy nad *Słownikiem prasłowiańskim*.

- W punkcie pierwszym posiedzenia organizacyjnego prof. M. Korytkowska zapoznała zebranych z pismem Dziekana Wydziału I PAN prof. Stanisława Filipowicza dotyczącym nagród naukowych Wydziału w 2014 r.: nagrody w dziedzinie językoznawstwa im. Kazimierza Nitscha i nagrody w dziedzinie historii literatury i filologii im. Aleksandra Brücknera. W trakcie dyskusji na posiedzeniu zgłoszony został do nagrody im. Kazimierza Nitscha *Atlas gwar wschodniosłowiańskich Białostoczczyzny*, opracowany zespołowo i wydany w latach 1980-2012. Jednocześnie ustalono, że inne kandydatury do nagród mogą być zgłaszane drogą elektroniczną do sekretarza Komitetu. Prezydium Komitetu zostało upoważnione przez zebra-

nych do przygotowania odpowiednich dokumentów dotyczących zgłoszonych kandydatów oraz przekazania tych materiałów do Wydziału I PAN.

W kolejnym punkcie posiedzenia omawiano sprawy związane z XVI Kongresem Sławistów, który odbędzie się w Belgradzie w 2018 r. Kontrowersje wzbudziła wśród zebranych propozycja zmian organizacyjnych i merytorycznych kongresu, wysunięta w piśmie członków Prezydium MKS prof. A.M. Mołdowana i prof. G. Hentschela. Przedtem stanowisko krytyczne wobec proponowanych zmian zajęli wszyscy członkowie Prezydium Komitetu Słowianoznawstwa PAN. Obecni na posiedzeniu członkowie Komitetu stwierdzili, że powołanie specjalnego komitetu programowego i komitetu organizacyjnego w nowej formule nie jest pomysłem dobrym, ponieważ ogranicza rolę zarówno komitetów narodowych, jak i Międzynarodowego Komitetu Organizacyjnego - powoływanego na okres pięcioletni między kongresami, który tradycyjnie stanowią przedstawiciele kraju organizującego kongres. Również propozycja dotycząca zmiany trybu oceny streszczeń referatów jest nierealna. Opiniowanie każdego streszczenia przez 3 lub 4 (a nawet 5, gdyby zaistniała taka potrzeba) międzynarodowych recenzentów nie wydaje się możliwe.

W bardzo żywej dyskusji określono propozycje zmian w organizacji kongresów sławistów i zmian w działalności samego Międzynarodowego Komitetu Sławistów jako biurokratyczne. Poparcie zyskał jedynie pomysł zrezygnowania z odgórnego ustanawiania limitów uczestnictwa w kongresie przedstawicieli poszczególnych krajów i pozostawienia tej sprawy w gestii komitetów narodowych.

Ustalono, że stanowisko Komitetu Słowianoznawstwa powinno być sformułowane na piśmie, tak aby przewodnicząca prof. M. Korytkowska mogła przedstawić je na posiedzeniu MKS w Belgradzie 28-30 sierpnia 2014 r. Powołano skład zespołu, który przygotowuje do końca czerwca tekst stanowiska wobec propozycji prof. A.M. Mołdowana i prof. G. Hentschela. W skład zespołu weszli: prof. W. Chlebda, prof. Z. Greń, prof. J. Siatkowski, prof. A. Wołodźko-Butkiewicz i prof. M. Korytkowska.

W części posiedzenia dotyczącej spraw bieżących prof. M. Korytkowska zapoznała zebranych z oceną Komitetu Słowianoznawstwa za lata 2012-2013. W kilku miejscach przyznana wysokość punktacji budzi wątpliwości, dlatego Komitet zamierza złożyć odwołanie od decyzji Rady Kuratorów.

W dalszej części posiedzenia prof. M. Korytkowska poinformowała o sesji wyjazdowej Prezydium Polskiej Akademii Nauk w Łodzi 13 maja 2014 r., podczas której odbyła się dyskusja na temat „Miejsce Polskiej Akademii Nauk w systemie nauki w Polsce – niezbędne zmiany w Ustawie o PAN”. Dyskusję otworzył prof. J. Brzeziński, który podkreślił, że Polska Akademia Nauk powinna działać ponad podziałami między dyscyplinami, w obrębie kultury wysokiej i wspólnotowej, powinna ustalać standardy etyki, aktywnie uczestniczyć w kształceniu kadr naukowych i zabierać głos w sprawach najważniejszych dla społeczeństwa. W dyskusji uczestniczyli członkowie Akademii skupieni w Oddziale PAN w Łodzi oraz

dyrektorzy łódzkich jednostek naukowych PAN. Wśród zgłoszonych propozycji zmian znalazły się m.in. algorytm przeprowadzania oceny parametrycznej w instytutach naukowych PAN i sugestia wzmocnienia roli komitetów jako ośrodków wskazujących perspektywiczne tematy badawcze. Następnie do dyskusji włączyli się członkowie PAN, powracając do spraw zgłaszanych przez dyrektorów instytutów, a także zgłaszając konieczność wprowadzenia zmian w innych obszarach, jak np. zrównanie praw instytutów PAN i uczelni, wspieranie badań podstawowych i inne. Podsumowując dyskusję, prof. M. Kleiber podkreślił, że Akademia cieszy się wysokim prestiżem, a kierunek wskazanych zmian powinien służyć jego wzmocnieniu.

W ostatniej części posiedzenia, nawiązując do dyskusji środowiska humanistycznego, zaangażowania członków komitetów naukowych PAN w sprawę oceny parametrycznej czasopism naukowych, prof. M. Korytkowska przekazała informację, że Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego zawiesza parametryzację: w 2014 r. lista rankingowa czasopism nie będzie aktualizowana.

Zofia Rudnik-Karwatowa

Sprawozdanie z posiedzenia Komitetu Słowianoznawstwa PAN
(Warszawa, 20 października 2014 r.)

20 października 2014 r. odbyło się w Warszawie kolejne posiedzenie Komitetu Słowianoznawstwa PAN, któremu przewodniczyła prof. Małgorzata Korytkowska. Przyjęto następujący program posiedzenia obejmujący część naukową i organizacyjną.

- Posiedzenie naukowe

Referat dr hab. prof. IS PAN Anny Zielińskiej:

Mowa pogranicza a wielojęzyczność. Z badań w województwie lubuskim

Dyskusja.

- Posiedzenie organizacyjne

1. Informacja o posiedzeniu Prezydium Międzynarodowego Komitetu Słowistów w Belgradzie (28-30.08.2014).

2. Informacja o zgłoszeniu kandydatur do wniosku o nagrody Wydziału I PAN (nagroda im. Kazimierza Nitscha i nagroda im. Aleksandra Brücknera).

3. Sprawy wydawnicze.

- Informacja o przekazaniu do druku t. 63 „Rocznika Słowistycznego” i t. 63 nr 4 „Slavii Orientalis”.

- Sprawa czasopisma „Pamiętnik Słowiański”.

4. Sprawy bieżące.

5. Wolne wnioski.

- Prof. Anna Zielińska nawiązała w referacie do niedawno wydanej swojej książki pt. *Mowa pogranicza. Studium o językach i tożsamościach w regionie lubuskim*, przedstawiającej opis komunikowania się na terenie wielojęzycznym, z różnorodną ludnością napływową, posługującą się różnymi językami i odmianami. Autorka zastosowała nowatorską metodologię badawczą, odmienną od stosowanej dotychczas w pracach polonistycznych, ukazujących model zintegrowanej polszczyzny w województwie lubuskim. Skoncentrowała się bowiem na różnorodności mowy pogranicza i kulturze pogranicza, rozumianej jako swoisty układ, a nie poszczególne kultury.

Referat wzbudził duże zainteresowanie, czego wyrazem była długa dyskusja.

- W punkcie pierwszym posiedzenia organizacyjnego prof. M. Korytkowska zreferowała przebieg posiedzenia Prezydium Międzynarodowego Komitetu Słowistów w Belgradzie. Zgłoszone przed kilku miesiącami kontrowersyjne propozycje prof. A.M. Mołdowana i G. Hentschela, do których Komitet Słowianoznawstwa odniósł się krytycznie, nie zostały zaaprobowane na posiedzeniu w Belgradzie. Wszyscy równie krytycznie odnieśli się do tych propozycji zmian organizacyjnych kongresów sławistów. Inne ważne sprawy poruszane w Belgradzie to: propozycja przygotowania listy czasopism sławistycznych w kontekście parametryzacji, projekt zorganizowania bloku tematycznego lub okrągłego stołu poświęconego glotto-dydaktyce oraz planowane w najbliższym czasie założenie strony kongresowej.

W kolejnym punkcie posiedzenia prof. M. Korytkowska poinformowała o złożeniu przez Komitet Słowianoznawstwa wniosków o nagrody Wydziału I PAN, wraz z wymaganą dokumentacją: o nagrodę w dziedzinie językoznawstwa im. Kazimierza Nitscha dla *Atlasu gwar wschodniosłowiańskich Białostoczczyzny*, opracowanego zespołowo i wydanego w latach 1980-2012 (t. I-III, Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1980-1993; t. IV-X, Warszawa: Sławistyczny Ośrodek Wydawniczy, 1995-2012) oraz o nagrodę w dziedzinie historii literatury i filologii im. Aleksandra Brücknera dla Anny Kadykała za książkę *Dzieciństwo jako rosyjski temat kulturowy w XX wieku* (Kraków: Księgarnia Akademicka, 2014).

W części posiedzenia poświęconej sprawom wydawniczym redaktorzy naczelni czasopism „Rocznik Sławistyczny” i „Slavia Orientalis” poinformowali o rytmicznej realizacji planów wydawniczych na rok 2014. W druku znajduje się tom 63 „Rocznika Sławistycznego” i ostatni numer kwartalnika „Slavia Orientalis”, tom 63.

Zaniepokojenie budzi sprawa wydawanego przez Komitet czasopisma „Pamiętnik Słowiański”, które po raz kolejny nie uzyskało wsparcia finansowego. Sytuacja zagrażająca istnieniu pisma skłoniła Redakcję do szukania środków zaradczych, a działanie to przyniosło skutek w postaci zgody na wydawanie tego periodyku przez Instytut Filologii Słowiańskiej Uniwersytetu Jagiellońskiego. Redakcja zwróciła się w piśmie do Komitetu Słowianoznawstwa PAN o poparcie jej

prośby do władz PAN w sprawie przeniesienia praw do tytułu na Instytut Filologii Słowiańskiej UJ. Dostarczono także oświadczenie władz tego Instytutu, w którym wyrażone jest zainteresowanie taką zmianą oraz deklaracja regularnego wydawania „Pamiętnika Słowiańskiego”. W głosowaniu jawnym, przeprowadzonym w tej sprawie, członkowie Komitetu, działając na rzecz uratowania czasopisma, jednogłośnie poparli prośbę Redakcji „Pamiętnika Słowiańskiego”.

Następnie prof. A. Bezwiński poinformował o konferencji *Sacrum świata wschodniego i zachodniego w kulturze Słowiańszczyzny*, zorganizowanej w Bydgoszczy w dniach 18-20 września br. pod honorowym patronatem Komitetu Słowianoznawstwa PAN. Konferencja towarzyszyła tegorocznej XVII edycji *Musica Antiqua Europae Orientalis*. Teksty referatów zostały wydane w obszernym tomie w serii *Acta Slavica*. Z kolei prof. B. Kodzis przekazał zebrany informację o konferencji emigrantologicznej na Uniwersytecie w Opolu z udziałem ponad 60 slawistów.

Zofia Rudnik-Karwatowa